

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра економіки підприємства

МАТЕРІАЛИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

самостійної роботи студентів спеціальності менеджмент

з дисципліни «Економічна теорія»

Дніпро

ДВНЗ «НГУ»

2016

Матеріали методичного забезпечення самостійної роботи студентів спеціальності менеджмент з дисципліни «Економічна теорія» / Пилипенко Г. М.: – Дніпро: ДВНЗ «Національний гірничий університет», 2016. – 34 с.

Затверджено на засіданні кафедри економіки підприємства (протокол № 8 від 08.06.16)

ЗМІСТ

1. Мета та завдання дисципліни	4
2. Зміст дисципліни	5
3. Питання для підсумкового контролю та рекомендована література	17
4. Перелік термінів для підсумкового контролю.....	23
5. Приклади розв'язання задач за розділами мікро- та макроекономіка	25

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Економічна теорія є фундаментальною наукою, предметом якої є економічна діяльність людей, спрямована на досягнення ефективного використання обмежених ресурсів задля найкращого задоволення потреб. Оскільки у центрі економічної діяльності перебувають потреби й інтереси людини, які виникають відповідно до рівня розвитку використання виробничих ресурсів і задовольняються через суспільні відносини, то об'єктом вивчення економічної теорії стають як господарська діяльність окремих економічних суб'єктів (індивідів, підприємств, організацій), так і національна економіка як єдине ціле. У відповідності до об'єкта економічна теорія вивчається на двох рівнях – мікроекономічному та макроекономічному.

Економічна теорія як навчальна дисципліна вивчається через три взаємопов'язані розділи – основи економічної теорії, мікроекономіку та макроекономіку, що забезпечує цілісність бачення економічних процесів.

Метою вивчення розділу «**Основи економічної теорії**» є формування засад економічного мислення у майбутніх спеціалістів, а також набуття ними базових економічних знань, на основі яких будується засвоєння мікроекономіки та макроекономіки. Дана мета реалізується через вирішення таких основних завдань:

- розуміння студентами основних закономірностей розвитку та функціонування економічних систем;
- пізнання суті та факторів формування попиту та пропозиції товарів, механізму ринкової координації;
- розуміння суті та умов підприємницької діяльності, конкуренції та монополії;
- вивчення необхідності, основних напрямків, методів та інструментів державного регулювання економіки; закономірностей формування співвідношення ринку та держави у досягненні динамічної збалансованості економічної системи;
- вивчення основних форм міжнародних економічних зв'язків, тенденцій їх розвитку.

Метою вивчення розділу «**Мікроекономіка**» є з'ясування закономірностей поведінки і механізмів прийняття рішень окремими економічними суб'єктами (індивідами), домашніми господарствами, підприємствами, галузями, громадськими системами і державними агентствами. Знання основ мікроекономіки сприяє більш ефективному розподілу власних коштів, раціональному веденню справ, допомагає в управлінні підприємствами тощо.

Завдання цього розділу економічної теорії полягає у формуванні знань про закономірності поведінки економічних суб'єктів у ринкових умовах, озброєнні студентів універсальними інструментами для прийняття обґрунтованих рішень щодо здійснення суто індивідуального (з погляду даного економічного агента) вибору за обмежених засобів і наявності альтернативних можливостей.

Метою вивчення розділу «**Макроекономіка**» є розкриття механізму функціонування національної економіки на основі макроекономічних теорій, концепцій, моделей, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою і апробованих економічною практикою.

Основними завданнями курсу є вивчення студентами наступних проблем:

- методи вимірювання динаміки рівнів національного виробництва;
- умови формування макроекономічної рівноваги та наслідки її порушення;
- вплив інфляції та безробіття на економічний розвиток;
- методи та механізми державного регулювання;
- фактори економічного зростання.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Тема 1. Економічна теорія: предмет та методи пізнання.

Предмет дослідження в економічній теорії та його визначення різними школами. Місце економічної теорії серед інших економічних наук. Економічні потреби суспільства, їх сутність та класифікація. Фактори потреб. Сутність економічних ресурсів, їх види. Методи дослідження економічних процесів. Цілі та функції економічної теорії. Взаємодія економіки і політики. Економічні закони та їх особливості. Економічні категорії.

Тема 2. Суспільне виробництво та його можливості.

Суспільне виробництво, його фактори. Властивості факторів виробництва. Загальні форми організації суспільного виробництва. Натуральне та товарне господарство: суть та основні риси. Умови виникнення товарного виробництва. Товар як фундаментальна категорія товарного виробництва. Вартість, споживна вартість та цінність товару. Гроші, концепції їх суті та виникнення. Функції грошей та їх еволюція. Гроші та ціна. Цінність грошей. Крива виробничих можливостей. Економічне зростання, типи, фактори.

Тема 3. Типи економічних систем. Відносини власності.

Економічна система, її сутність та структурні елементи. Типи економічних систем у межах товарного виробництва, їх порівняльна характеристика. Поняття власності, її об'єкти і суб'єкти. Роль власності в економічній системі суспільства. Права власника. Форми власності. Основні тенденції розвитку відносин власності в Україні.

Тема 4. Ринок та механізм досягнення рівноваги.

Сутність ринку та його структура. Відмінні риси ринкових відносин. Функції ринку.

Попит і пропозиція як елементи ринкового механізму. Закони попиту і пропозиції. Фактори попиту і пропозиції. Еластичність попиту і пропозиції. Координація попиту та пропозиції. Ціна рівноваги. Сутність та функції інфраструктури ринку. Основні елементи інфраструктури ринків споживчих товарів, фінансів і ресурсів.

Тема 5. Умови існування ринку.

Сутність конкуренції та її роль в економіці. Суб'єкти та об'єкти конкуренції. Цілі та методи конкуренції. Типи конкуренції. Досконала і

недосконала конкуренція. Порівняльна характеристика різних моделей конкурентного середовища. Монополізм та його наслідки. Антимонопольна політика в Україні. Сутність та функції підприємництва. Умови підприємницької діяльності. Види підприємництва. Формування суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

Тема 6. Доходи.

Сутність та значення доходу. Види доходів та джерела їх формування. Доход як плата за надання економічних ресурсів. Заробітна плата, прибуток, процент, рента. Номінальні та реальні доходи. Функції доходів в економічній системі суспільства.

Тема 7. Підприємства.

Підприємства як суб'єкти ринкової економіки. Цілі створення та основні риси підприємства. Способи класифікації підприємств. Види підприємств у залежності від розміру та організаційно-правового устрою. Відтворення підприємств, його забезпечення. Фонди підприємств та їх структура. Амортизація та відтворення основних фондів.

Тема 8. Механізм функціонування національної економіки.

Національна економіка та показники результативності її функціонування. Циклічність економічного розвитку. Суть та види економічних циклів. Фази середньострокового економічного циклу, їх основні характеристики. Зайнятість, її суть і форми. Причини, види та рівень безробіття, соціально-економічні наслідки безробіття. Суть, причини та види інфляції. Стагфляція. Наслідки інфляції.

Тема 9. Державне регулювання економічних процесів.

Держава як суб'єкт економічної системи. Економічні функції держави в сучасній ринковій економіці. Форми, методи та інструменти регулювання економіки. Кредитно-грошове регулювання. Податково-бюджетне регулювання.

Тема 10. Міжнародні економічні зв'язки.

Світове господарство, основи його формування. Форми міжнародних економічних зв'язків. Сутність, структура та сучасні тенденції розвитку світової торгівлі. Види торгівельної політики. Міжнародні кредитні відносини. Валютний курс та його фактори. Міжнародний рух капіталу та переміщення трудових ресурсів.

РОЗДІЛ 2. МІКРОЕКОНОМІКА

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки.

Мікроекономіка як розділ економічної теорії. Етапи становлення і розвитку мікроекономічного аналізу. Предмет мікроекономіки. Передумови мікроекономічного аналізу, об'єкти і суб'єкти мікроекономічного дослідження. Методи мікроекономіки. Нормативна і позитивна економіка.

Тема 2. Потреби і блага.

Потреби. Класифікація потреб. Основні закономірності розвитку потреб людини.

Блага. Вільні та економічні блага. Класифікація економічних благ.

Корисність. Загальна корисність і гранична корисність: зміст категорій та їх взаємозв'язок. Закон спадаючої граничної корисності.

Кількісний (кардиналістський) і якісний (ординалістський) підходи до вимірювання граничної корисності.

Тема 3. Аналіз поведінки споживача.

Споживчий кошик. Система переваг споживача та її основні елементи.

Загальна корисність двох благ і площа корисності. Криві байдужості. Властивості кривих байдужості. Карта байдужості. Криві байдужості для ідеально комплементарних благ та благ, що заміщують одне одного.

Гранична норма субституції: сутність і методика обчислення. Зона субституції.

Бюджетні обмеження і можливості споживача Бюджетна лінія: рівняння і графічна побудова.

Кардиналістський і ординалістський підходи до визначення рівноваги споживача.

Реакція споживача на зміну доходу. Лінія «доход-споживач». Функція Енгеля. Різні конфігурації функцій Енгеля та їх економічний зміст.

Реакція споживача на зміну цін. Лінія «ціна-споживання» і її економічний зміст. Зміна цін і добробут споживача. Утворення «надлишку» споживача в результаті перевищення корисності товарів над ціною.

Ефект заміни и ефект доходу. Ефект заміни и ефект доходу для благ нижчого порядку. Парадокс Гіффена.

Тема 4. Ринковий попит та його еластичність.

Індивідуальний і сукупний ринковий попит: обсяги та характер функцій. Закон попиту.

Концепція цінової еластичності попиту у визначенні міри чутливості споживача до зміни цін на товари. Методичні підходи до обчислення показника

еластичності. Діапазон числових значень коефіцієнта прямої цінової еластичності попиту.

Чинники цінової еластичності попиту, особливості їх впливу. Суть абсолютно еластичного та абсолютно нееластичного попиту. Взаємозв'язок між ціною та валовим виторгом за різної еластичності.

Методика обчислення коефіцієнта еластичності попиту за доходом, параметри його значень для нормальних та неякісних товарів.

Суть перехресної еластичності попиту, методика обчислення відповідного коефіцієнта. Кількісні параметри еластичності для взаємозамінних та взаємодоповнювальних товарів.

Практичне використання концепції перехресної еластичності попиту для обґрунтування цінової політики продавців (виробників) взаємозв'язаних товарів.

Тема 5. Мікроекономічна модель підприємства.

Підприємство як суб'єкт ринкових відносин. Виробництво. Фактори виробництва.. Сутність та види виробничої функції. Загальний, середній, граничний продукти: взаємозв'язок і динаміка. Закон спадаючої граничної продуктивності факторів виробництва.

Обсяг випуску продукції і криві рівня виробництва (ізокванти). Властивості ізоквант. Гранична норма технічної субституції. Ізокоста. Карта ізокост. Рівновага виробника і оптимальна комбінація ресурсів. Закон рівності граничної норми технічної субституції двох факторів виробництва співвідношенню між цінами цих факторів.

Розширення виробництва. Лінія зростання. Різні конфігурації лінії зростання та їх економічний зміст. Ефект масштабу. Постійна, спадаюча та зростаюча віддача від масштабу.

Тема 6. Витрати виробництва.

Загальне розуміння витрат виробництва. Зовнішні і внутрішні витрати.

Витрати втрачених можливостей. Економічний та бухгалтерський прибуток.

Короткотерміновий період. Витрати виробництва в короткому періоді. Постійні і змінні витрати. Загальні, середні, граничні витрати та взаємозв'язок між ними. Взаємна динаміка різних видів витрат і її економічний зміст.

Довготерміновий період. Витрати виробництва у довготерміновому періоді. Взаємодія загальних середніх короткотермінових витрат і середніх довготермінових витрат. Економічний зміст конфігурації кривої середніх довготермінових витрат.

Мінімальний ефективний розмір фірми. Взаємодія загальних, середніх і граничних витрат у довготерміновому періоді.

Тема 7. Ринок досконалої конкуренції.

Порівняльна характеристика основних моделей ринку. Особливості досконалої конкуренції. Валовий, середній та граничний доходи в умовах досконалої конкуренції.

Рівновага фірми в короткотерміновому періоді. Визначення обсягу виробництва, за якого фірма максимізує прибуток або мінімізує витрати на основі порівняння загального доходу та загальних витрат, граничного доходу та граничних витрат. Квазірента. Крива граничних витрат і крива пропозиції фірми. Рівновага галузі в короткотерміновому періоді.

Рівновага галузі у довготерміновому періоді. Масовий вступ виробників у галузь і ліквідація економічних прибутків. Масовий вихід виробників із галузі і мінімізація збитків. Пропозиція галузі з постійними, спадаючими і зростаючими витратами у довготерміновому періоді.

Досконала конкуренція і ефективність. Виробнича ефективність. Ефективність розподілу ресурсів. Фактори протидії максимізації ефективності в умовах досконалої конкуренції.

Тема 8. Монопольний ринок.

Поняття одного продавця, ринкової (монопольної) влади у вузькому та широкому розумінні слів. Ознаки чистої монополії: один продавець, відсутність замінників товару, бар'єри для доступу конкурентів у монополізовану галузь, тощо.

Крива попиту монополіста. Одночасний вибір монополістом ціни й обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правило максимізації прибутку. Деякі варіанти стану фірми-монополіста у короткому періоді. Пропонування монополіста та особливості його формування. Визначення монопольної ціни. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди.

Рівновага фірми-монополіста у довготерміновому періоді. Свідоме створення та підтримування вхідних бар'єрів монополістом. Досягнення та утримання ринкової влади монополістом у тривалому періоді.

Різновиди монополій: відкриті, закриті, природні, державні, недержавні тощо. Діагностування монопольної влади. Особливості поведінки реальних монополій. Економічні наслідки монополізації галузі, порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків, потреба у державному регулюванні монополії, антимонопольна політика.

Тема 9. Олігополія.

Сутність та причини існування олігополії. Види олігополії. Поведінка фірми відносно ціни та випуску на олігополістичному ринку: моделі Курно, Бертрана, Еджуорта, Штакельберга. Олігополія з погляду теорії ігор.

Основні моделі ціноутворення олігополії: ламана крива попиту, картель, лідерство в цінах, “ витрати плюс”.

Олігополія і недосконала конкуренція. Оцінка ефективності олігополістичного ринку. Можливості державного регулювання за олігополії.

Тема 10. Ринок монополістичної конкуренції

Спільні риси та відмінності монополістичної конкуренції порівняно з досконалою конкуренцією та чистою монополією.

Кількість товаровиробників та диференціація виробів. Умови входження в галузь. Нецінова конкуренція за даної ринкової структури.

Еластичність попиту за монополістичної конкуренції. Прибутковість та збитковість підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення оптимального обсягу продажу та цінова політика. Умова досягнення і підтримання беззбитковості в довгостроковому періоді.

Суть і передумови розвитку нецінової конкуренції. Поглиблення диференціації продукту: позитивні наслідки і загрози. Реклама товару. Вплив рекламної діяльності на обсяг продажу й витрати.

Наслідки нецінової конкуренції для споживачів: діапазон споживчого вибору і втрати вільного часу. Позитивний і негативний аспекти рекламної пропаганди товарів. Надлишкова виробнича потужність і її наслідки для товаровиробника та суспільства в цілому.

Тема 11. Особливості функціонування ринків факторів виробництва

Гранична продуктивність факторів виробництва. Похідний характер попиту на економічні ресурси. Вартість граничного продукту і граничний продукт у грошовому виразі. Граничні витрати на ресурс. Загальне правило застосування ресурсу. Формування попиту на ресурс конкурентної фірми. Формування попиту на ресурс в умовах недосконалої конкуренції. Зміни у попиті на ресурс. Еластичність попиту. Оптиміальне співвідношення ресурсів.

Праця та рівень заробітної плати. Пропозиція праці. Фактори, що визначають загальний рівень заробітної плати. Реакція індивіда на зміну ставки заробітної плати: ефект заміни і ефект доходу. Моделі ринку праці та процес встановлення рівноважних ставок заробітної плати.

Фіксована пропозиція ресурсу і економічна рента. Види ренти. Процес формування попиту на фіксований ресурс і рівень ренти. Фактори змін у попиті на фіксований ресурс. Рівновага фермерського господарства.

Капітал, інвестиції та міжчасові рішення в економіці. Позичковий відсоток. Номінальний і реальний позичковий відсоток. Грошовий ринок і рівноважна ставка відсотка. Фактори диференціації відсоткових ставок. Пропозиція заощаджень. Міжчасовий вибір домогосподарства. Інвестиційний попит. Міжчасовий вибір фірми. Дисконтована вартість.

Тема 12. Загальна рівновага конкурентних ринків

Часткова та загальна рівновага. Необхідність визначення ринкової системи як цілого, дослідження взаємодії та взаємозалежності її частин. Аналіз загальної рівноваги, його етапи. Ефект зворотного зв'язку. Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом. Закон Вальраса.

Необхідність та вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм заміщення для пар товарів, що обмінюються. Діаграма Еджуорта. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето-ефективний розподіл. Крива можливостей споживачів. Загальна рівновага за Парето. Ефективність та справедливість.

Розподіл виробничих ресурсів. Діаграма Еджуорта. Крива виробничих контрактів. Парето-оптимальний розподіл ресурсів. Рівновага виробника на конкурентному ринку факторів виробництва. Крива виробничих можливостей та ефективність випуску. Ефективність на конкурентних ринках товарів.

Сукупна (зведена) ефективність конкурентних ринків (при обміні, при використанні вкладень у виробництво, на ринку товарів). Причини обмеженої спроможності ринкового регулювання: наявність ринкової влади, непрозорість ринків, неповна чи асиметрична інформація, вплив зовнішніх ефектів, існування суспільно значущих благ, позаринкова діяльність суб'єктів ринку та неринкові механізми регулювання тощо. Оптимум та квазіоптимум ринкової системи.

Теорія загальної рівноваги та політика у галузі економіки добробуту. Критерії оцінки добробуту.

Тема 13. Інституціональні аспекти ринкового господарства

Сучасна економічна теорія про права власності як сукупність санкціонованих норм поведінки. Трансформування власності та ринкові процеси.

Інституціональна природа сучасної фірми. Загальні, специфічні, інтерспецифічні ресурси фірми. Контрактна концепція фірми. Трансакційні витрати.

Поняття про зовнішні ефекти. Негативні та позитивні зовнішні ефекти. Суспільні та приватні витрати (вигоди). Коригуючі податки та субсидії. Теорема Коуза.

Забруднення навколишнього середовища. Роль держави у вирішенні екологічних проблем.

Споживачі властивості суспільних благ: загальнодоступність, неконкурентність та невиключеність. Суспільні блага та ефективність. Неспроможність ринкового механізму регулювати ефективність суспільних благ та функції держави.

РОЗДІЛ 3. МАКРОЕКОНОМІКА

Тема 1. Предмет і метод макроекономіки.

Макроекономіка як складова економічної теорії і її місце в системі економічних наук. Основні етапи становлення і розвитку макроекономіки. Суперечність між суспільними потребами і економічними ресурсами – головна проблема макроекономіки. Предмет макроекономіки. Цілі та завдання курсу.

Позитивна та нормативна функції макроекономіки. Макроекономіка та економічна політика.

Методологія макроекономічного аналізу. Загальні та специфічні методи макроекономічних досліджень. Агреговані величини та функціональні зв'язки. Моделювання як основний метод макроекономічного аналізу. Припущення, екзогенні та ендогенні змінні макроекономічних моделей. Запаси і потоки як два види кількісних змінних. Модель кругових потоків національної економіки.

Тема 2. Макроекономічні показники у системі національних рахунків

Система національних рахунків як нормативна база макроекономічного рахівництва. Методологічні принципи побудови системи національних рахунків. Основні категорії системи національних рахунків: додана вартість, інституційні одиниці, сектори, операції, рахунки.

Основні макроекономічні показники. Валовий національний (ВНП) та валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи обчислення ВВП: виробничий, кінцевого використання, розподільчий.

Співвідношення між основними показниками системи національних рахунків. Макроекономічні показники на чистій основі. Обмеженість показників. Чистий економічний добробут і методика його розрахунку.

Номінальний та реальний ВВП. Поточні та постійні ціни. Темпи росту та темпи приросту реального ВВП. Індокси цін. Інфлювання та дефлювання ВВП.

Тема 3. Сукупний попит та сукупна пропозиція

Сукупний попит: сутність, структура та відмінність від одотоварного попиту. Крива сукупного попиту. Цінові фактори сукупного попиту. Нецінові фактори, які впливають на сукупний попит.

Сукупна пропозиція. Сутність сукупної пропозиції. Сукупна пропозиція на основі виробничої функції. Класична модель сукупної пропозиції. Кейнсіанська модель сукупної пропозиції. Короткострокова крива сукупної пропозиції. Зміна цін і реального ВВП на різних ділянках короткострокової кривої сукупної пропозиції. Крива сукупної пропозиції у довгостроковому періоді. Нецінові фактори сукупної пропозиції.

Сукупний попит – сукупна пропозиція (модель AD-AS) як базова модель економічної рівноваги. Довгострокова та короткострокова рівновага. Збурення сукупних попиту і пропозиції та механізми відновлення рівноваги.

Тема 4. Циклічні коливання економіки та наслідки порушення рівноваги

Сутність, природа і причини циклічності. Відхилення реального ВВП від потенційного рівня. Види циклів та їх специфіка. Антикризова політика.

Інфляція як макроекономічне явище. Способи вимірювання інфляції. Умови виникнення та причини інфляції. Типи та форми прояву інфляції. Інфляція попиту та інфляція витрат. Очікувана і непередбачена інфляція. Соціально-економічні наслідки інфляції. Антиінфляційна політика держави.

Ринок робочої сили. Кількісні характеристики ринку праці: економічно активне та економічно неактивне населення, зайняті, безробітні. Рівень безробіття. Види безробіття та його природний рівень. Повна зайнятість.

Теоретичні підходи до пояснення причин безробіття. Взаємозв'язок інфляції та безробіття. Крива Філіпса. Економічні та соціальні втрати від безробіття. Закон Оукена. Державна політика зайнятості та соціальний захист населення.

Тема 5. Рівновага товарного ринку. Модель кейнсіанського хреста

Теоретичні передумови класичної і кейнсіанської моделей макроекономічної рівноваги. Закон Сея. Рівновага інвестицій і заощаджень, співвідношення реального і потенційного ВВП у класичній моделі. Концепції ефективного попиту, основного психологічного закону і рівноваги за умов неповної зайнятості в моделі Кейнса.

Фактичні та планові витрати. Хрест Кейнса. Механізм досягнення рівноважного обсягу виробництва. Коливання рівноважного ВВП навколо економічного потенціалу. Мультиплікатор автономних витрат. Види мультиплікатора. Рецесійний та інфляційний розриви.

Бюджетно-податкова політика: сутність, види та функції. Загальне поняття про елементи бюджетно-податкової політики (податки, податкова система, державні видатки та їх структура, державний бюджет, дефіцит бюджету і державний борг).

Автоматичні стабілізатори та дискреційна стабілізаційна політика. Управління державним боргом.

Тема 6. Встановлення рівноваги на ринку грошей

Грошова система: сутність та основні елементи. Структура грошової маси. Основні грошові агрегати. Пропозиція грошей та фактори, що її визначають. Депозитний та грошовий мультиплікатор. Попит на гроші: ефекти доходів, цін та процентних ставок. Рівновага на грошовому ринку.

Основні принципи функціонування банківської системи. Цілі та види грошово-кредитної політики. Методи та інструменти грошово-кредитної політики. Кейнсіанська та монетарна концепції грошової політики. Причини нестабільності грошово-кредитної системи та заходи щодо її стабілізації.

Тема 7. Спільна рівновага на ринку товарів і грошей: модель IS-LM

Сутність моделі IS-LM та її передумови. Умови рівноваги ринку товарів в закритій економіці. Рівняння кривої IS і механізм її побудови.

Рівновага грошового ринку. Рівняння кривої LM і механізм її побудови. Загальна рівновага на ринку товарів і грошей та її відображення в моделі IS-LM.

Модель IS-LM і коливання економічної активності. Бюджетно-податкова політика в моделі IS-LM. Грошово-кредитна політика в моделі IS-LM. Відносна ефективність державної політики в моделі IS-LM. Ефект витіснення. Зовнішні збурення в моделі IS-LM.

Тема 8. Макроекономічна політика у відкритій економіці

Міжнародна економіка і національна економіка. Форми міжнародних економічних відносин. Відкрита економіка. Розрахунок ВВП у відкритій економіці. Роль чистого експорту у ВВП та ВНП.

Міжнародна торгівля і зовнішньоторгова політика. Тарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі: імпортне та експортне мито. Наслідки застосування тарифного регулювання. Нетарифні обмеження зовнішньої торгівлі і їх ефективність. Аргументи на користь політики протекціонізму та контраргументи.

Валюта і обмінний курс. Види, міжнародні системи і режими валютного курсу. Валютний ринок і фактори обмінного курсу. Співвідношення номінального і реального валютного курсів. Довгострокова і короткострокова рівновага валютного ринку. Вплив макроекономічної політики на рівновагу ринку валюти.

Модель платіжного балансу. Взаємозв'язок платіжного балансу. Коливання валютного курсу як інструмент автоматичного регулювання платіжного балансу. Вплив економічної політики на платіжний баланс.

Тема 9. Рівновага відкритої економіки: модель Мендела-Флемінга

Макроекономічна рівновага невеликої відкритої економіки. Загальна характеристика моделі Мендела-Флемінга і її графічна інтерпретація.

Розвиток невеликої відкритої економіки за режиму гнучкого обмінного курсу: бюджетно-податкова, грошово-кредитна та торговельна політика. Макроекономічна політика за режиму фіксованого валютного курсу. Порівняльна характеристика наслідків економічної політики за різних режимів валютного регулювання. Вплив мобільності капіталу на результати макроекономічної політики.

Тема 10. Довгострокове економічне зростання та економічний розвиток

Показники та фактори економічного зростання. Крива економічного зростання. Можливі негативні наслідки економічного зростання.

Моделювання економічного зростання. Економічне зростання на основі моделі AD-AS і кривої виробничих потужностей. Кейнсіанські моделі економічного зростання: моделі Харрода і Домара. Класичні моделі економічного зростання: моделі Солоу та Міда.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Питання підсумкового контролю

1. Зародження та розвиток економічних знань. Предмет та метод економічної теорії.
2. Основні типи господарств: товарне і натуральне виробництво.
3. Сутність грошей та їх функції. Цінність грошей.
4. Сутність власності та її форми. Реформування відносин власності в Україні.
5. Сутність ринку та його функції. Структура та інфраструктура ринку. Ринкова трансформація економіки України та становлення змішаної економіки.
7. Основні напрямки ринкових перетворювань в Україні.
8. Одноособове підприємство. Порівняльні характеристики з іншими типами підприємств.
9. Порівняльна характеристика різноманітних типів господарських товариств.
10. Акціонерне товариство як особливий тип підприємства.
11. Основні й оборотні фонди: призначення, структура, знос і відшкодування, вартість.
12. Сутність конкуренції і її види. Форми і методи конкурентної боротьби.
13. Монополія: сутність, механізм, наслідки функціонування. Антимонопольна політика держави.
14. Конкурентне середовище та його захист: мировий досвід.
15. Конкуренція як основна вимога функціонування ринку.
16. Монополістична конкуренція як модель ринку.
17. Олігополія як модель ринку.
18. Підприємництво в системі ринкових відносин. 19. Приватизація як основний шлях становлення суб'єктів підприємництва в Україні.
20. Роль доходів у розвитку підприємницької діяльності.
21. Суть та механізми державного регулювання заробітної плати.
22. Національна економіка, її ознаки та основні характеристики.
23. Показники національного виробництва. Система національних рахунків. Основні показники макроекономічних вимірювань. Методи обчислення ВВП.
24. Валовий випуск та валовий внутрішній продукт. Кінцева та проміжна продукція. Номінальні і реальні економічні показники. Дефлятор ВВП.
25. Суть макроекономічної нестабільності. Економічні коливання. Циклічність як форма економічного розвитку.
26. Види та причини економічних циклів. Стабілізаційна політика держави.
27. Показники ринку праці. Безробіття, його причини та види. Повна зайнятість.
28. Поняття інфляції та її вимірювання. Показники інфляції. Види інфляції.
29. Роль держави у змішаній економіці. Обмеження ринкового механізму та необхідність державного втручання в економіку.

30. Основні економічні функції держави. Методи державного регулювання економіки.
31. Податкова система. Основні види податків.
32. Податкова система України та шляхи її вдосконалення.
33. Фіскальна політика та формування бюджету. Крива Лафера. Бюджетний дефіцит.
34. Банківська система. Центральний банк.
35. Функції комерційних банків.
36. Становлення та розвиток грошово-кредитної системи України.
37. Грошово-кредитне регулювання економіки. Основні інструменти регулювання грошового пропозиції.
38. Баланси міжнародних розрахунків. Регулювання платіжного балансу.
39. Валютний курс. Зв'язок між валютним курсом і платіжним балансом.
40. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Протекціонізм і вільна торгівля. Валютні режими та державне регулювання валютного курсу.
41. Зовнішня торгівля України та її основні проблеми.
42. Соціальні гарантії: функції та способи реалізації.
43. Нерівність доходів та їх мінімальні стандарти. Крива Лоренца.
44. Державна політика в сфері зайнятості. Соціальні гарантії безробітним.
45. Показники та фактори економічного зростання. Можливі негативні наслідки економічного зростання.

Рекомендована література

1. Задоя А. А., Петруня Ю. Е. Основы экономической теории. Учебник. – К.: Вища школа – Знання, 2012. – 420 с.
2. Основи економічної теорії. Вправи для студентів спеціальності «Менеджмент» / Укладачі: Пилипенко Г. М., Андрейчикова А. М. – Д.: Національний гірничий університет, 2015. – 109 с.
3. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання-Прес, 2012. – 581 с.
4. Економічна теорія: Підручник / За ред. В. М. Тарасевича – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 784 с.
5. Економічна теорія: Навчальний посібник / М. М. Баб'як, Л. А. Пешенкова, А. В. Рибчук. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 200 с.
6. Економічна теорія: Підручник / В. А. Предборський, Б. Б. Гарін, В. Д. Кухаренко. – К.: Кондор, 2007. – 492 с.
7. Мочерний С. В. Основи економічних знань: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 304 с.
8. Основи економічної теорії. Підручник: У 2 кн. Кн. 1: / За ред. Ю. В. Ніколенка. – К.: Либідь, 1998. – 272 с.
9. Основи економічної теорії. Підручник: У 2 кн. Кн. 2: / За ред. Ю. В. Ніколенка. – К.: Либідь, 1998. – 272 с.
10. Экономическая теория. Учебник. / Камаев В. Д. и колл. авт. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – 640 с.

РОЗДІЛ 2. МІКРОЕКОНОМІКА

Питання підсумкового контролю

1. Предмет мікроекономіки. Мікроекономіка та макроекономіка.
2. Методологія мікроекономіки. Мікроекономічні моделі.
3. Корисність в мікроекономічній теорії. Гранична корисність.
4. Вимір граничної корисності з кардиналістського та ординалістського підходів.
5. Криві байдужості та їх властивості. Карта кривих байдужості.
6. Гранична норма заміщення благ.
7. Оптимум /рівновага/ споживача за даних цін та доходу.
8. Лінія «доход-споживання». Функція Енгеля. .
9. Лінія «ціна-споживання». Побудова лінії індивідуального попиту споживача.
10. Ефект заміни та ефект доходу /Дж. Хіксом/.
11. Ефект заміни та ефект доходу для «неякісних» товарів. Парадокс Гіффена.
12. Попит, обсяг і функція попиту.
13. Цінова еластичність попиту.
14. Пряма та перехресна еластичність попиту за ціною.
15. Еластичність попиту за доходом.
16. Взаємозв'язок між ціною та валовим виторгом за різної еластичності.
17. Виробнича функція. Сукупний, середній та граничний продукт.
18. Ізокванти та їх властивості.
19. Взаємозамінність факторів виробництва: гранична норма технічної заміни.
20. Ізокоста і рівновага виробника при незмінних цінах на фактори виробництва. Лінія росту. Віддача від масштабу.
22. Поняття витрат виробництва. Альтернативні витрати. Внутрішні та зовнішні витрати.
23. Прибуток. Економічний та бухгалтерський прибуток.
24. Постійні та змінні витрати. Сукупні, середні і граничні витрати у короткостроковому періоді.
25. Залежність між продуктом та витратами у короткостроковому періоді.
26. Витрати виробництва у довгостроковому періоді.
27. Позитивний, негативний та постійний ефект від масштабу у довгостроковому періоді.
28. Сукупний, середній та граничний прибуток.
29. Модель ринку досконалої конкуренції: поняття та основні риси.
30. Рівновага фірми у короткостроковому періоді: два підходи.
31. Граничні витрати і крива пропозиції фірми у короткостроковому періоді.
32. Рівновага галузі у короткостроковому періоді та довгостроковому періоді.
33. Модель чистої монополії та її характеристики.

- 34.Крива попиту на продукцію монополіста та стратегія його поведінки на ринку.
35. Рівновага чистої монополії.
36. Оцінка ефективності чистої монополії з точки зору суспільства.
37. Антимонопольна політика держави.
38. Основні ознаки олігополії.
39. Ламана крива попиту на продукцію олігополії.
40. Методи ціноутворення за умов олігополії.
41. Монополістична конкуренція; сутність, ознаки, визначення ціни і оптимального обсягу виробництва.
42. Порівняльна характеристика ринкових структур.
43. Попит та утворення ціни на фактори виробництва за умов досконалої та недосконалої конкуренції.
44. Попит на працю та рівень заробітної плати.
45. Профспілки та їх роль на ринку праці.
46. Позичковий процент та формування попиту і пропозиції капіталу.
47. Фіксований обсяг пропозиції ресурсу та визначення ренти.
48. Часткова та загальна економічна рівновага.
49. Парето-оптимальність.
50. Громадські блага і держава.

Рекомендована література

1. Гребенников П. П., Леусский А. Й., Тарасевич Л. С. Микроэкономика / Общ. ред. Л. С. Тарасевича. — СПб: Изд-во СПбУЗФ, 1996.
2. Долан З. Дж., Линдсей Д. Микроэкономика: Пер. с англ. В. Лукашевича и др. / Под общ. ред. Б. Лисовика, В. Лукашевича. — СПб, 1994.
3. Долан З. Дж., Линдсей Д. Рынок: микроэкономическая модель: Пер. с англ. В. Лукашевича и др. / Под общ. ред. Б. Лисовика, В. Лукашевича. — СПб, 1992.
4. Мікроекономіка: Навчальний посібник / За ред. А.О. Задой. – Д.: Національний гірничий університет, 2009. – 216 с.
5. Исохин В. Я. Экономическая теория: введение в рынок и микроэкономический анализ: Учебник. — М.: ИНФРА, 1997.
6. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: В 2-х т.: Пер. с англ. 11-го изд. — М.: Республика, 1992.
7. Максимова В. Ф. Микроэкономика: Учебник. — Изд. 3-е, перераб. и доп. — М.: Соминтэк, 1996.
8. Нуреев Р. М. Основы экономической теории: Микроэкономика: Учебник для вузов. — М.: Висш. шк., 1996.
9. Пезенти А. Очерки политической экономии капитализма. -М.: Прогресс, 1976.-Т.2.

10. Пиндайк Р., Рубинфельд Д. Микроэкономика: Сокр. пер. с англ. / Науч.ред. А.Т.Борисевич, В.М.Полтерович, В.И.Данилов и др. — М., 1992.
11. Рыночная экономика: Учебник. В 3-х т. Теория рыночной экономики. Ч. 1. Микроэкономика.—М.: Соминтэк, 1991.
12. Тиром Жан. Рынки и рыночная власть: Теория организации промышленности: Пер. с англ. — СПб: Экономич. шк., 1996.
13. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика.- М.: Дело, 1993.
14. Хайман Д. Н. Современная микроэкономика: анализ и применение. В 2-х т.: Пер. с англ. — М.: Финансы и статистика, 1992.
15. Хейне П. Экономический образ мышления. -М.: Новости, 1991
16. Ястремський О.І., Гриценко О.Г. Основи мікроекономіки: Підручник для вузів. – К.: Знання, 1998.

РОЗДІЛ 3. МАКРОЕКОНОМІКА

Питання підсумкового контролю

1. Макроекономіка як наука. Предмет, метод та цілі вивчення курсу.
2. Макроекономічні суб'єкти та їх взаємодія.
3. Зв'язок між мікро- та макроекономікою. Функції макроекономіки.
4. Макроекономічні моделі та змінні. Проста модель кругообігу продуктів та доходів.
5. Система національних рахунків та основні макроекономічні показники.
6. ВВП: сутність, значення та методи розрахунку.
7. Взаємозв'язок між ВВП і ВНП. Чистий економічний добробут нації.
8. Реальні та номінальні величини. Цінові індекси.
9. Суть економічної нестабільності. Циклічні коливання економічної активності.
10. Причини економічних циклів. Короткостроковий цикл.
11. Середньостроковий економічний цикл та механізм його протікання.
12. Особливості довгострокових циклічних коливань.
13. Антициклічна політика держави: моделі і практика.
14. Ринок праці як регулятор зайнятості. Показники ринку праці.
15. Сутність, види та причини безробіття.
16. Соціально-економічні наслідки безробіття. Закон Оукена.
17. Поняття інфляції і її показники. Причини інфляційних процесів.
18. Типи і види інфляції.
19. Антиінфляційна політика держави.
20. Сукупний попит: сутність, структура, цінові фактори.
21. Сукупна пропозиція: цінові та нецінові фактори.
22. Нецінові фактори сукупного попиту.
23. Рівноважні ціни та рівноважний рівень виробництва. Механізм досягнення рівноваги на окремих відрізках кривої сукупної пропозиції
24. Класична модель загальної рівноваги.
25. Кейнсіанська модель встановлення макроекономічної рівноваги.

26. Механізм досягнення макроекономічної рівноваги в моделі кейнсіанського хреста.
27. Коливання рівноважного ВВП навколо потенційного рівня. Мультиплікатор автономних витрат.
28. Мультиплікаційний ефект. Види мультиплікаторів.
29. Регулювання коливань ВВП за допомогою бюджетно-податкової політики.
30. Сучасна структура грошей. Поняття грошових агрегатів.
31. Попит на гроші: сутність, структура, алгебраїчний та графічний вираз.
32. Пропозиція грошей. Кредитно-грошова мультиплікація.
33. Грошово-кредитне регулювання економіки. Цілі, види та інструменти кредитно-грошової політики.
34. Теоретичні моделі кредитно-грошової політики.
35. Сутність та передумови моделі IS-LM. Механізм досягнення рівноваги в моделі.
36. Товарний ринок і крива IS.
37. Грошовий ринок і крива LM.
38. Практичне використання моделі IS - LM.
39. Відносна ефективність бюджетної та кредитно-грошової політики в моделі IS - LM.
40. Відкрита економіка та характер міжнародних зв'язків.
41. Міжнародна торгівля і особливості зовнішньоторговельної політики.
42. Економічні наслідки протекціонізму.
43. Валютний курс. Режими валютних курсів.
44. Рівновага валютного ринку. Роль держави у встановленні валютної рівноваги.
45. Баланси міжнародних розрахунків. Регулювання платіжного балансу
46. Передумови та сутність моделі Мендела-Флемінга.
47. Побудова моделі Мендела-Флемінга в координатах $Y-r$ та $Y-e$. Особливості графіків.
48. Ефективність бюджетної та кредитно-грошової політики в моделі Мендела-Флемінга за гнучкого валютного курсу.
49. Ефективність бюджетної та кредитно-грошової політики в моделі Мендела-Флемінга за фіксованого валютного курсу.
50. Торгова політика в моделі Мендела-Флемінга за різних режимів валютного курсу.

Рекомендована література

1. Агапова Т., Серегина С. Макроекономіка. – М.: Изд-во Дело и сервис, 2001. – 448 с.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник/ за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2004. – 851 с.
3. Будаговська С., Кілієвич О., Луніна І. та ін. Мікроекономіка і макроекономіка: Підручник. – К.: Основи, 2001. – 517 с.

4. Вечканов Г. С., Вечканова Г. Р. Макроэкономика. – СПб.: Питер, 2001. – 208 с.
5. Долан Є. Дж., Линдсей Д. Макроэкономика. Пер. с англ. В. Лукашевича. – С.Пб., 1994. – 403 с.
6. Ивашковский С.Н. Макроэкономика: Учебник – М.: Дело, 2000. – 472 с.
7. Кривцов О.С., Бережний В.М., Онегіна В.М. Макроекономіка у запитаннях та відповідях: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 200 с.
8. Луссе А. Макроэкономика: Учебное пособие – С.Пб.: Питер. – 240 с.
9. Макконелл К., Брю С. Экономикс: принципы, проблемы и политика. – М.: Республика, 1992. – 785 с.
10. Мэнкью Н. Принципы экономикс. – С.Пб.: Питер Ком, 1999. – 784 с.
11. Панчишин С. Макроекономіка. – К.: Либідь, 2002. – 614 с.
12. Пилипенко Г. М. Макроекономіка. Навчальний посібник – 3-тє вид. перероб. І доп.Д.: Національний гірничий університет, 2010. – 223 с.
13. Радіонова І.Ф. Макроекономіка: теорія та політика: Підручник. – К.: Таксон, 2004. – 348 с.
14. Савченко А. Г., Пухтаєвич Г. О., Тітьонко О. М. Макроекономіка. – К.: Либідь, 1999. – 166 с.
15. Сакс Дж., Лоррен Ф. Б. Макроэкономика. Глобальный подход: Пер. с англ. – М.: Дело, 1996. – 331 с.
16. Соболев В. М. Макроэкономика: Учебное пособие. – Х.: НВФ “Студцентр”, 1997. – 224 с.
17. Тарасевич Л.С., Гальперин В.М., Гребенников П.И., Леусский А.И. Макроэкономика: Учебник/ Под общей редакцией Л.С. Тарасевича. Изд. 3-е, перераб. и доп. – С.Пб.: Изд-во СПбГУЭФ, 1999. – 656 с.
18. Фишер С. Экономика: Пер. с англ., 2-е изд. – М.: Дело ЛТД, 1993. – 864 с.

ПЕРЕЛІК

ТЕРМІНІВ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Мікроекономіка

1. Бюджетні обмеження.	11. Гранична корисність.
2. Валовий дохід.	12. Граничний дохід.
3. Виграш споживача.	13. Граничний продукт змінного фактора.
4. Відкритий тред-юніонізм.	14. Граничні витрати на ресурс.
5. Виробництво.	15. Довготерміновий період.
6. Виробнича функція.	16. Диференціація продукту.
7. Граничний продукт змінного фактора.	17. Двостороння монополія.
8. Граничний аналіз.	18. Закон спадаючої граничної продуктивності.
9. Гранична норма заміщення.	19. Закони Енгеля.
10. Гранична норма технологічного заміщення.	20. Замкнутий тред-юніонізм.

21. Змінні витрати.
22. Ізокоста.
23. Ізокванта.
24. Корисність.
25. Карта кривих байдужості.
26. Карта ізоквант.
27. Кутова рівновага.
28. Короткотерміновий період.
29. Крива «дохід-споживання».
30. Крива «ціна-споживання».
31. Крива Енгеля.
32. Ламана крива попиту.
33. Лідерство у цінах.
34. Монополістична конкуренція.
35. Монопсонія.
36. Неякісні товари.
37. Неявні витрати.
51. Ресурси та їх властивості.
52. Реальна відсоткова ставка.
53. Рівновага споживача.
54. Товар Гіффена.
55. Сукупні витрати.
56. Споживацькі переваги.
57. Суб'єкти мікроекономіки.
58. Ступінь концентрації.
59. Сукупний продукт змінного фактора.
60. Середній дохід.
61. Середні витрати.
62. Середній продукт змінного фактора.
63. Траєкторія росту.
64. Таємний зговір.
65. Транзитивність.
66. Функції мікроекономіки.
67. Функція корисності.
68. Ціноутворення по принципу «витрати плюс» .
69. Чиста конкуренція.
70. Чиста монополія.
71. Економічна рента.
72. Еластичність попиту по доходах.
73. Економічна модель.
74. Еластичність попиту за цінами.
38. Нормальні товари.
39. Нецінова конкуренція.
40. X-неефективність.
41. Нормальні товари.
42. Нормальний прибуток.
43. Номінальна відсоткова ставка.
44. Олігополія.
45. Правило $MRP = MRC$.
46. Порядково вимірюваний продукт.
47. Позитивний і нормативний аналіз.
48. Похідний попит.
49. Перехресна еластичність попиту.
50. Постійні витрати.
75. Економічні витрати.
76. Ефект субституції.
77. Економічні змінні.
78. Ефект Робін Гуда.
79. Ефект зміни доходу.
80. Еквімаржинальний принцип.

Макроекономіка

1. Політика стримування
2. Попит на гроші як на актив
3. Інфляція
4. Валютний курс
5. Політика експансії
6. Модель IS-LM
7. Ефект витіснення
8. Темп інфляції
9. Економічний цикл
10. Рівень безробіття
11. Рівняння кількісної теорії грошей
12. Фіксований валютний курс
13. Політика стабілізації
14. Фрикційне безробіття
15. Сукупний попит
16. Трансакційний попит на гроші
17. Структурне безробіття
18. Пастка ліквідності
19. Платіжний баланс
20. Економічно активне населення
21. Споживацький кошик
22. Протекціонізм
23. Валютний курс
24. Макроекономіка
25. Безробітні
26. Ефект процентної ставки
27. Закон Сея
28. Національна економіка
29. Циклічне безробіття
30. Гранична норма споживання
31. Торговий баланс
32. Відкрита економіка
33. Валовий національний продукт
34. Закон Оукена
35. Ефект храповика
36. Номінальний ВВП
37. Ефект багатства
38. Гранична норма заощаджень
39. Крива сукупної пропозиції
40. Валовий внутрішній продукт
41. Повна зайнятість
42. Мультиплікатор
43. Адвалерне мито
44. Реальний ВВП
45. Гіперінфляція
46. Сукупна пропозиція
47. Основний психологічний закон Кейнса
48. Дефлятор ВВП
49. Ефект імпорتنих закупок
50. Крива Лаффера
51. Система національний рахунків
52. Суб'єкти національної економіки
53. Дискреційна фіскальна політика
54. Фритредерство
55. Валові інвестиції
56. Функція заощаджень в моделі Кейнса
57. Недискреційна фіскальна політика
58. Модель Мендела-Флемінга
59. Кінцевий продукт
60. Девальвація
61. Крива Філіпса
62. Валютний паритет
63. Кредитно-грошова політика
64. Норма обов'язкових резервів
65. Мультиплікатор автономних витрат
66. Спад
67. Природний рівень безробіття
68. Ефективний попит по Кейнсу
69. Специфічне мито
70. Депресія
71. Номінальний процент
72. Сальдо платіжного балансу
73. Інфляція витрат
74. Фіскальна політика
75. Гнучкий валютний курс
76. Операції на відкритому ринку
77. Вертикальний відрізок кривої сукупної пропозиції
78. Довгі хвилі в економіці
79. Проміжний відрізок кривої сукупної пропозиції
80. Грошовий мультиплікатор
81. Експорт
82. Податковий мультиплікатор
83. Індекс Пааше
84. Ревальвація
85. Політика дорогих грошей
86. Ліквідність платіжних засобів

87. Макроекономічна модель
88. Рівняння Фішера

89. Золотомонетний стандарт
90. Агрегування

ПРИКЛАДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ ЗА РОЗДІЛАМИ МІКРОЕКОНОМІКА ТА МАКРОЕКОНОМІКА

Тема 2. Теорія споживацького вибору

Завдання 3. Юрій впевнений, що при застуді 6 ложок меду на одну склянку гарячого молока допомагають так само, як і три ложки меду на 2 склянки молока. Яка гранична норма заміни молока медом?

Рішення. Як відомо, гранична норма заміщення (**MRS**) – це кількість товару Y, від якого споживач відмовився б, щоб отримати ще одну одиницю товару X, залишаючись на той самій кривій байдужості, яка графічно відображає переваги споживача.

$$MRS_{xy} = - (\Delta Q_y / \Delta Q_x).$$

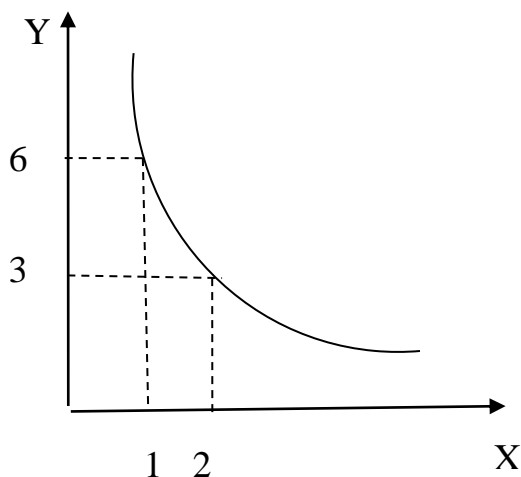
Для розв'язання цього завдання по перше потрібно скласти сітку споживача

Товар Y- молоко.

Товар X- мед

Y	X
6	1
3	2

Данні таблиці відображаємо на графіку

Завдання 6. Визначаючи тижневий рівень споживання, Петро дійшов висновку, що він одержував 20 умовних одиниць корисності від споживання

останньої шоколадки, тоді як від останнього тістечка – 40 умовних одиниць. Що повинен зробити Петро, щоб максимізувати свою корисність від споживання цих товарів, якщо шоколадка коштує 8 грн., а тістечко – 5 грн.?

Рішення. Це завдання може бути розв'язане з застосуванням другого закону Госсена, відповідно з яким: раціональний споживач так розподіляє свій бюджет, щоб кожне придбане благо принесло йому однакову граничну корисність пропорційно ціні цього блага. У цьому випадку він отримає максимальне задоволення, тобто:

$$MU_x / P_x = MU_y / P_y,$$

де: x – шоколадка

y – тістечко.

За даними завдання $MU_x = 20$; $MU_y = 40$; $P_x = 2$ грн.; $P_y = 5$ грн.

Підставляємо ці данні в рівняння $20/2 = 40/5$ $10/1=8/1$

Як бачимо, 10 не рівно 8. Це означає, що Петро не знаходиться у стані рівноваги. Він буде перерозподіляти свій бюджет на користь шоколадки, бо в розрахунку на одну грошову одиницю споживання останньої шоколадки приносить йому більше задоволення.

Тема 3. Моделювання поведінки споживача на ринку товарів

Завдання 1. Нехай споживач витрачає 20 грн. на придбання товарів X та Y , ціна яких однакова і дорівнює 10 грн. Побудуйте криву «дохід-споживання» для даного споживача, якщо рівень його доходу послідовно змінюватиметься з 20 до 40 грн., з 40 до 60 грн., а рівень цін залишатиметься незмінним. Для якого типу товарів характерна така конфігурація кривої?

Рішення. Як відомо, крива «дохід-споживання» показує те, як кількість товарів x та y , що споживається за певний час, буде змінюватись залежно від зміни доходу. Іншими словами, ця крива об'єднує усі точки рівноваги споживача по мірі зростання доходу.

З умови завдання ми бачимо, що споживач витрачає свій дохід 20 грн. у рівній пропорції на товари X і Y , оскільки ціна їх однакова і дорівнює 10 грн. (теж саме стосується і доходу у 40 і 60 грн.). Відображаємо графічно усі оптимуми споживача при різних рівнях доходу.

Для цього, насамперед, будемо лінії бюджетних обмежень, знаходячи крайні точки. Для цього припускаємо, що весь свій дохід споживач буде витратити на товар X , або на товар Y . Отже, він може максимум придбати:

1) $I = P_x Q_x,$

$$20 = 10Q_x,$$

$$Q_x = 20 / 10 = 2 \text{ одиниці товару } X.$$

$$I = P_y Q_y,$$

$$20 = 10Q_y,$$

$$Q_y = 20/10 = 2 \text{ одиниці товару } Y$$

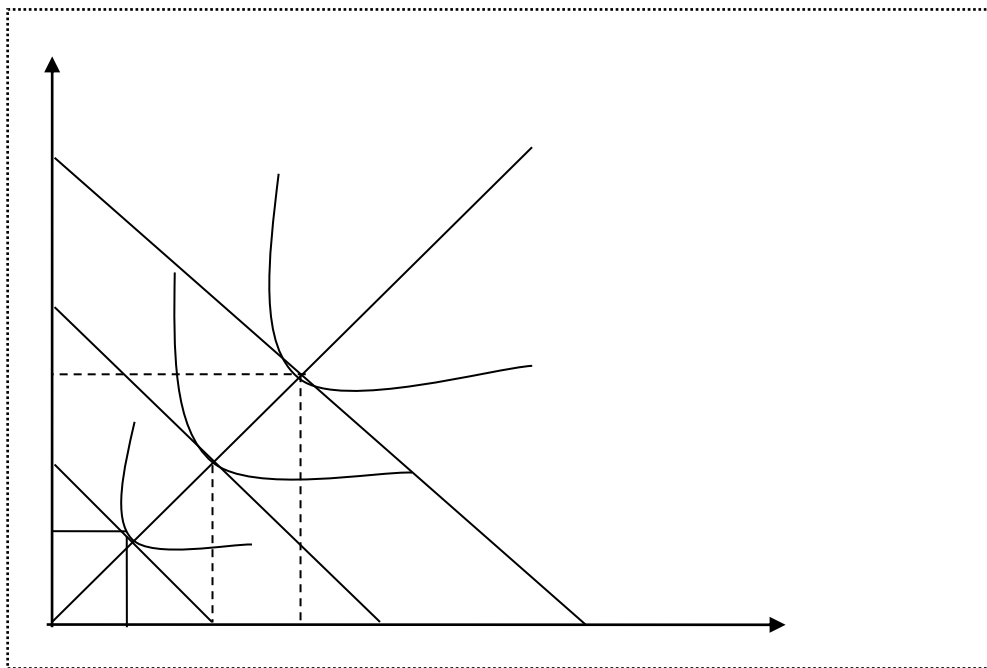
2) $Q_x = 40/10 = 4$ одиниці товару X .

$$Q_y = 40/10 = 4 \text{ одиниці товару } Y$$

3) $Q_x = 60/10 = 6$ одиниць товару X .

$Q_y = 60/10 = 6$ одиниць товару У.

Отримані дані наносимо на графік у якості крайніх точок бюджетних ліній. Поєднуємо ці точки прямими лініями. У стані рівноваги споживач буде знаходитись тоді, коли буде купувати у першому випадку по 1, в другому – по 2 і в третьому – по 3 одиниці цих товарів. Через точки оптимуму проводимо лінію, яка і є лінією «дохід-споживання».

Відповідь. Рисунок демонструє лінію «дохід-споживання», яка характерна для якісних (нормальних) товарів, оскільки з ростом доходу зростає і їх споживання.

Тема 4. Ринковий попит і його еластичність

Завдання 6. Нахил кривої попиту на магнітофони дорівнює 0,5 в усіх точках. Якщо ціна на магнітофони становила 300 грн., і при цьому було реалізовано 600 шт., підрахуйте еластичність попиту за ціною на магнітофони. Що станеться з доходом продавців магнітофонів, якщо вони знизять ціну на 1%?

Рішення. Якщо нахил кривої попиту в усіх точках однаковий, то вона є прямою лінією. Еластичність попиту за ціною – це показник відсоткової зміни обсягу попиту при зміні ціни на товар на 1%.

Для розрахунку використовуємо наступну формулу:

$E_d(p) = \Delta Q/\Delta P \cdot P/Q$, де: $\Delta Q/\Delta P$ є зворотною величиною tg кута нахилу кривої попиту. Це свідчить про те, що еластичність тісно пов'язана з показниками нахилу кривої попиту.

$$E_d(p) = 2 \cdot 300/600 = 1$$

При одиничній еластичності зниження ціни на 1% (на 30 грн.) супроводжуватиметься збільшенням обсягу попиту теж на 1% (на 60 шт.) , тобто по ціні 270 грн. буде реалізовано 660 шт. магнітофонів.

Маючи ці данні можна знайти те, як зміниться дохід продавців. Для цього знаходимо виручку від реалізації (TR) до та після зміни ціни:

$$1) TR_1 = 300 \text{ грн.} \cdot 600 \text{ шт.} = 180\,000 \text{ грн.}$$

$$2) TR_2 = 270 \text{ грн.} \cdot 660 \text{ шт.} = 178\,200 \text{ грн.}$$

$$3) TR_2 - TR_1 = 178\,200 \text{ грн.} - 180\,000 \text{ грн.} = -1800 \text{ грн.}$$

Відповідь: 1) еластичність попиту за ціною на магнітофони дорівнює 1;
2) у даній ситуації при зниженні ціни на 1% дохід продавців зменшився на 1800 грн.

Тема 5. Теорія виробництва

Завдання 2. Підрахуйте середній та граничний продукти фірми, якщо відомі такі дані:

L (людино-годин)	1	2	3	4	5
TR	30	70	100	120	130

Коли починає діяти спадаючий ефект від масштабу виробництва?

Рішення. Середній продукт праці (AP_L) – це показник продуктивності праці якій визначається як відношення сукупного продукту змінного фактору, що використовується у виробництві:

$$AP_L = TP_L / L$$

Граничний продукт змінного фактора (MP_L) – це зміни сукупного продукту цього фактора при зміні кількості фактора на одиницю:

$$MP_L = \Delta TP_L / \Delta L$$

З умов завдання нам відомо, що кількість праці змінюється на одиницю, а також величина сукупного продукту при кожному значенні змінного фактора.

1) Знаходимо середній продукт

$$AP_{L1} = 30/1 = 30$$

$$AP_{L2} = 70/2 = 35$$

$$AP_{L3} = 100/3 = 33,3$$

$$AP_{L4} = 120/4 = 30$$

$$AP_{L5} = 130/5 = 26$$

2) Знаходимо граничний продукт

Якщо приріст L завжди одиниця, то MP_L буде дорівнювати ΔTP_L .

$$MP_{L1} = TP_{L1} = 30$$

$$MP_{L2} = TP_{L2} - TP_{L1} = 70 - 30 = 40$$

$$MP_{L3} = TP_{L3} - TP_{L2} = 100 - 70 = 30$$

$$MP_{L4} = TP_{L4} - TP_{L3} = 120 - 100 = 20$$

$$MP_{L5} = TP_{L5} - TP_{L4} = 130 - 120 = 10$$

Відповідь. Ефект від масштабу виробництва – це реакція середнього продукту (продуктивність праці) на зростання масштабів виробництва. Продуктивність праці починає знижуватись , коли кількість праці зростає до 3.

Тема 6. Витрати і випуск продукції

Завдання 1. Віктор, відмовившись від посади інженера з заробітною платою 5 000 франків на місяць, організував фірму, в якій використав свої заощадження у сумі 15 000 франків. Крім цього, для здійснення діяльності було залучено кредит у розмірі 50 000 франків, з яких 30 000 франків було використано на придбання обладнання, яке щорічно зношується на 20%. Чому будуть дорівнювати економічні і бухгалтерські витрати фірми, якщо процент за кредит складає 20% річних, а депозитна ставка – 12%?

Рішення. Витрати виробництва – це вартість факторів виробництва, використаних для створення певного обсягу продукції.

Розрізняють зовнішні (бухгалтерські, або явні) та внутрішні (неявні) витрати. **Зовнішні витрати** – це грошові видатки, спрямовані постачальникам ресурсів, які не належать власникам підприємства (іншими словами – це плата за ресурси). **Внутрішні витрати** – це грошові платежі, які могли б отримати власники підприємства при альтернативному використанні власних ресурсів. **Економічні витрати** – це сума зовнішніх і внутрішніх витрат.

Розпишемо витрати за статтями:

Бухгалтерські (зовнішні) витрати	Внутрішні (неявні) витрати
1. Власні заощадження, які підприємець вклав у фірму: 15 000 франків	1. Заробітна платня підприємця коли він працював інженером: 5 000 франків
2. Амортизація обладнання, яке придбав підприємець за кредитні кошти (20% від 30 000 франків): $30\,000 \cdot 0,2 = 6\,000$ франків	2. Сума процентів, які б отримав підприємець, вклавши власні кошти (15 000 франків) у банк: $15\,000 \cdot 0,12 = 1\,800$ франків
3. Кредитні ресурси, які витрачені на поповнення оборотних засобів: 20 000 франків	
4. Процент за кредит: $50\,000 \cdot 0,2 = 10\,000$ франків	
Всього витрат: 51 000 франків	Всього витрат: 57 800 франків

Відповідь. Бухгалтерські витрати підприємства становлять 51 000 франків, а економічні витрати складають 57 800 франків.

Тема 7. Ринок досконалої конкуренції

Завдання 3. Залежність сукупних витрат фірми від обсягів випуску наведено в таблиці:

Q	0	10	20	30	40	50
TC	0	75	95	140	200	280

Якщо ціна одиниці товару дорівнює 6 грн., то який обсяг виробництва обере підприємець?

Рішення. Знаходимо виторг продавця, для чого ціну множимо на випуск продукції. При 10 од. $TR = 60$; при 20 од. $TR = 120$, при 30 од. $TR = 180$; при 40 од. $TR = 240$; при 50 од. $TR = 300$

Для визначення прибутку від виторгу віднімаємо витрати, тобто:

Прибуток (Π) = $TR - TC$

При випуску 10 од. фірма несе збитки у розмірі $60 - 75 = -15$. Коли ж вона розширює випуск, то починає отримувати прибуток, який: при 20 од. $\Pi = 25$, при 30 од. $\Pi = 40$; при 40 од. $\Pi = 40$; при 50 од. $\Pi = 20$.

Відповідь. Оскільки найбільш високий прибуток (40) фірма отримує, випускаючи продукцію від 30 до 40 одиниць, то вона обере обсяг випуску саме в такому діапазоні.

Тема 8. Монопольний ринок

Завдання 1. Яку ціну встановить монополіст, якщо його граничний дохід дорівнює 4, а еластичність попиту (-2)?

Рішення. Монополіст призначає ціну продукції, виходячи з умови:

$$P = \frac{MC}{1 + \frac{1}{E_p}}, \text{ де:}$$

MC – граничні витрати;

E_p – коефіцієнт цінової еластичності попиту.

Оскільки, максимізація прибутку здійснюється на основі правила $MR = MC$, то граничні витрати приймаємо за 4. Тоді, підставляючи значення в формулу, отримуємо:

$$P = \frac{4}{1 - \frac{1}{2}} = 8$$

Відповідь. Монополіст призначить ціну на продукцію на рівні 8 грн. од.

Тема 9. Ринок монополістичної конкуренції

Завдання 1. Фірма здійснює виробництво сигарет (тис. пачок у рік) і діє в умовах монополістичної конкуренції. Гранична виручка фірми представлена формулою: $MR = 10 - 2q$, а зростаюча частина кривої довготермінових граничних витрат задана формулою: $LRMC = 2q - 2$. Якщо мінімальне значення довготермінових середніх витрат ($LRAC$) дорівнює 6, то який надлишок вироблених потужностей буде мати фірма?

Рішення. Фірма за умов монополістичної конкуренції максимізує прибуток за умови $MR = MC$. Прирівнюючи між собою функції граничного доходу та граничних витрат ($10 - 2q = 2q - 2$), отримуємо обсяг продукції, який буде випускати фірма за умови максимізації прибутку, а саме 3 одиниці.

Якби ця фірма функціонувала в умовах досконалої конкуренції, то вона випустила б обсяг продукції, виходячи з умови $MC = AC_{min}$, тобто $2q - 2 = 6$, а $q = 4$ одиниці.

Відповідь. Фірма за умов монополістичної конкуренції недовиробляє 1 одиницю продукції.

Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Завдання 3. За даними таблиці розрахуйте індекси Ласпейраса та Пааше, приймаючи 2015 р. за базовий.

Товари	2015		2017	
	Ціна, гр. од.	Кількість, од.	Ціна, гр. од.	Кількість, од.
А	10	10	15	8
Б	27	6	24	7
В	655	3	425	5

Рішення. Індекс Ласпейраса – це ціновий індекс, який вимірює зміну цін стандартного споживчого кошика з вагами базисного періоду:

$$CPI = \frac{\sum q_{BG_0} \cdot p_1}{\sum q_{BG_0} \cdot p_0}, \text{ де:}$$

q_{BG_0} – обсяг товарів, що входять до споживчого кошика базисного періоду;

p_0 – ціни базисного періоду;

p_1 – ціни поточного періоду.

Отже, $CPI = 10 \cdot 15 + 6 \cdot 24 + 3 \cdot 425 / 10 \cdot 10 + 6 \cdot 27 + 3 \cdot 655 = 1529 / 2227 = 0,69$

Індекс Пааше – це ціновий індекс, який вимірює динаміку цін та зміни в структурі виробництва з вагами поточного періоду:

$$P_p = \frac{\sum q_1 \cdot p_1}{\sum q_1 \cdot p_0}, \text{ де}$$

q_1 – обсяг виробництва поточного періоду;

p_0 – ціни базисного періоду;

p_1 – ціни поточного періоду.

Таким чином, $P_p = 8 \cdot 15 + 7 \cdot 24 + 5 \cdot 425 / 8 \cdot 10 + 7 \cdot 27 + 5 \cdot 655 = 2393 / 3524 = 0,68$.

Відповідь. Індекс Ласпейраса дорівнює 0,69, Індекс Пааше дорівнює 0,68.

Завдання 5. За поданими нижче даними розрахуйте величину ВВП в умовних грошових одиницях:

– рентні доходи – 27,6

- трансфертні платежі – 18,0
- валові внутрішні інвестиції – 32,4
- непрямі податки – 14,0
- національні заощадження – 9,0
- особисті податки – 2,6
- експорт – 12,0
- нерозподілені прибутки корпорацій – 55,6
- амортизація – 15,8
- споживання – 154,4
- імпорт – 8,0
- податки на прибуток корпорацій – 2,8
- видатки на соціальне страхування – 0,4
- державні видатки – 17,0
- прибутки приватного бізнесу – 20,0
- дивіденди – 1,8
- заробітна плата найманих працівників – 60,0
- відсотки – 9,8

Рішення. Валовий внутрішній продукт – це сумарна ринкова вартість кінцевої продукції, яка вироблена на території даної країни за певний проміжок часу, як правило, за рік. Він може бути розрахований як за витратами ($ВВП = C + I + G + NX$), так і за доходами ($ВВП = A + T_n + W + R + i + P$). Сумуючи споживацькі витрати, валові інвестиції, державні закупівлі та чистий експорт, отримуємо: $154,4 + 32,4 + 17 + (12 - 8) = 207,8$. При підрахунку ВВП за витратами сумуємо амортизацію, непрямі податки на бізнес, винагороду за працю, відсоток, ренту та прибуток: $14 + 15,8 + (60 + 0,4) + 9,8 + 27,6 + (55,6 + 20 + 1,8 + 2,8) = 207,8$.

Відповідь. За витратами та доходами ВВП дорівнює 207,8 умовних грошових одиниць.

Тема 5. Наслідки порушення рівноваги: інфляція та безробіття

Завдання 5. В країні недоотриманий ВВП, розрахований у відповідності до закону Оукена, склав 100 млрд. гр. од. при фактичному його обсязі 900 млрд. гр. од. Зайняте населення у країні становить 50 млн. чол., а безробітне – 6 млн. чол. Розрахуйте чисельність циклічних безробітних.

Рішення. Наведемо закон Оукена: «Якщо рівень фактичного безробіття в країні перевищує природній на 1%, тоді недоотримання валового внутрішнього продукту складатиме 2,5% від потенційного».

1) Для вирішення завдання знайдемо фактичний рівень безробіття:

$$U = \text{Безробітні} / (\text{Безробітні} + \text{Зайняті}) * 100\%$$

$$U = (6 / (50+6)) * 100\% = 10,7\%$$

2) Якщо недоотримання ВВП склало 100 млрд. у. од., а фактичний його обсяг 900 млрд. у. од., тоді розмір потенційного ВВП – 1000 млрд. у. од., а відсоток його недоотримання складає 10%.

3) За пропорцією: 2,5% недоотримання викликаються перебільшенням безробіття на 1%, тоді 10% будуть викликані 4% перебільшенням фактичного безробіття над природним. Згідно з визначенням, різниця між фактичним та природним безробіттям у відсотках – це рівень циклічного безробіття в країні. Тобто, відсоток циклічного безробіття складає:

$U_{ц} = U - U^*$, де:

$U_{ц}$ – рівень циклічного безробіття;

U – рівень фактичного безробіття;

U^* – рівень природного безробіття.

$$U_{ц} = 10,7\% - 4\% = 6,7\%$$

4) Маючи значення рівня циклічного безробіття та кількості зайнятого і безробітного населення, знайдемо кількість циклічних безробітних:

$U_{ц} = \text{Безробітні циклічні} / (\text{Зайняті} + \text{Безробітні}) * 100\%$, тоді:

$\text{Безробітні циклічні} = U_{ц} * (\text{Зайняті} + \text{Безробітні}) / 100\%$

$\text{Безробітні циклічні} = 6,7\% * (50 + 6) / 100\% = 3,7$ млн. чол.

Відповідь. При недоотриманні ВВП у розмірі 10% в цій країні існує рівень безробіття 10,7%, при цьому кількість циклічних безробітних дорівнює 3,7 млн. чол.

